

דברים פרק ג

(כג) וְאַתְחַנֵּן אֶל יְקֹזֵק בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר: (כד) אֲדַנִּי יְקֹזֵק אֶתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבָדְךָ אֶת גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת יְדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וּכְגִבּוֹרְתְךָ: (כה) אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה וְהִלְבֵּנֵן: (כו) וַיִּתְעַבֵּר יְקֹזֵק בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְקֹזֵק אֵלַי רַב לָךְ אֵל תּוֹסֹף דָּבָר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה: (כז) עֲלֶה רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְשֵׂא עֵינֶיךָ יְמִינְךָ וְצַפְנָה וְתִמְנְנָה וּמִזְרָחָה וְרִאָּה בְּעֵינֶיךָ כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: (כח) וְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחֲזָקְהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לְפָנַי הַעַם הַזֶּה וְהוּא יִנְחִיל אוֹתְכֶם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: (כט) וַיָּשָׁב בְּגִיָּא מוֹל בֵּית פְּעוֹר:

רש"י

(כג) וְאַתְחַנֵּן - אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם. אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם. לפי שאמר לו (שמות לג יט) וחנותי את אשר אחון, אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה, כדאיתא בספרי: **בעת ההיא** - לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר: **לאמר** - זה אחד משלש מקומות שאמר משה לפני המקום איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו: (כד) ה' **אלהים** - רחום בדין: **אתה החלות להראות את עבדך** - פתח להיות עומד ומתפלל, אף על פי שנגזרה גזירה. אמר לו ממך למדתי, שאמרת לי (שמות לב ז) ועתה הניחה לי, וכי תופס הייתי בך, אלא לפתוח פתח, שבי תלוי להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: **את גדלך** - זו מדת טובך וכן הוא אומר (במדבר יז יז) ועתה יגדל נא כח ה': **ואת ידך** - זו ימינך, שהיא פשוטה לכל באי עולם: **החזקה** - שאתה כובש ברחמים את מדת הדין החזקה: **אשר מי אל וגו'** - אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקתדרין הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו, אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי נתבטל גזירתך. ולפי פשוטו אתה החלות להראות את עבדך מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב (דברים ב לא) ראה החלותי תת לפניך, הראני מלחמת שלושים ואחד מלכים: (כה) **אעברה נא** - אין נא אלא לשון בקשה: **ההר הטוב הזה** - זו ירושלים: **והלבנון** - זה בית המקדש: (כו) **ויתעבר ה'** - נתמלא חמה: **למענכם** - בשבילכם, אתם גרמתם לי. וכן הוא אומר (תהלים קו לב) ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם: **רב לך** - שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר. דבר אחר רב לך הרבה מזה שמור לך, רב טוב הצפון לך: (כז) **וראה בעיניך** - בקשת ממני (פסוק כה) ואראה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה שנאמר (דברים לד, א) ויראהו ה' את כל הארץ: (כח) **וצו את יהושע** - על הטרחות ועל המשאות ועל הריבות: **וחזקה ואמצהו** - בדבריך, שלא ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מבטיחו אני כי הוא יעבור והוא ינחיל: **כי הוא יעבור** - אם יעבור לפניו ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי והוא ישב (יהושע ז ה) ויכו מהם אנשי העי וגו' (שם ז, י), וכיון שנפל על פניו אמר לו קום לך. קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך אם אתה עובר עוברי, ואם לאו אין עוברי: (כט) **ונשב בגיא וגו'** - ונצמדתם לעבודה זרה ואף על פי כן (דברים ד, א) ועתה ישראל שמע אל החקים והכל מחול לך ואני לא זכיתי לימחל לי:

רמב"ן

(כג) וְאַתְחַנֵּן - כאשר הזכיר כבוש ארץ סיחון ועוג ואמר (לעיל פסוק כא) ואת יהושע צויתי בעת ההיא, הזכיר כי אני לא אעבור שם, כי התחננתי אל השם הנכבד ולא שמע אלי, וצוה אותי לחזק את יהושע כי הוא יעבור: וטעם **בעת ההיא** - רמז לעת הגזרה שהזכיר (לעיל א לו) גם בי התאנף ה', ולא נזכרה שם התחנה ביום המעשה. והנכון כי "בעת ההיא", בעת הנזכרת שכבשתי סיחון ועוג והתחלתי להלחם בעממין שניתנו לישראל וחלקתי הארץ לשני השבטים, והיה זה כאשר נאמר לו (במדבר כז יב) עלה אל הר העברים הזה, כי אז בקש רחמים על הדבר והתחנן התחנה הזאת. וכאשר לא שמע השם בקולו, חזר והתפלל יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה, כמו שנזכר שם (פסוק טז). וזהו וצו את יהושע (להלן פסוק כח). אבל הזכיר שם התפלה אשר נענה עליה, וכאן הזכיר זה להודיע כי הארץ היתה חביבה עליו מאד ולא זכה אליה בעבורם, וכל זה מתוכחותיו: (כד) ה' **אלהים** - רחום בדין, לשון רש"י. ולא השגיח הרב כי השם הראשון הוא כתוב באל"ף דל"ת והשני הוא כתוב ביו"ד ה"א, שבו אמרו כל מקום שנאמר ה' זו מדת רחמים, אלהים זו מדת הדין. אבל השמות הנזכרים כאן, אדון במדת רחמים. וכך אמרו בילמדנו, אמר לו רבון העולמים אי מתבעי לי בדין הב לי ואי לא מתבעי לי בדין רחם עלי, כשם שאמר אברהם ה' אלהים מה תתן לי וגו', וגם באברהם כך הם כתובים הראשון אל"ף דל"ת והשני יו"ד ה"א. וענין הפרשה יובן בזה, כי אמר "ואתחנן" ולא אמר "ואתפלל", כי ידבר בתחנה, ואמר אדון אשר בך הרחמים אתה החלות להראות את עבדך, כך היא תחלת נבואתי שהראית לי כבודך דכתיב ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים (שמות ג ו) עם הגדולה והגבורה, והראיתי לדעת מי אל בשמים ובארץ שממנו יהיו כמעשיך הגדולים וכגבורותיך החזקות. ומכאן תבין עוד במה התאנף בו השם הנכבד: אבל לשון ספרי (ואתחנן כו) כל מקום שנאמר ה' זו מדת רחמים שנאמר ה' אל רחום וחנון, אלהים זו היא מדת הדין שנאמר עד האלהים יבוא דבר שניהם. והכוונה לפרש כי השם השני בכאן הוא מדת הרחמים והוא השם המיוחד, ושאר השמות כולן מדת הדין כמו אלהים שהוא שם גם לדיינים, וכל שכן אל"ף דל"ת שהוא לשון אדונים: והנה השלים התוכחות בזה שהודיע אותם שגרמו אבותיהם רעה על עצמם וגם עליו גרמו עונש שלא יעברו לארץ, אבל הם הבנים יעברו ויירשו אותה אם לא יהיו כאבותם דור סורר ומורה. ולכך יתחיל עתה להזהירם בכללי המצות, שלא יוסיפו עליהם ולא יגרעו מהם:

בעל הטורים לדברים פרק ג
 (כג) **ואתחנן**. בגימטריא שירה. שאמר לפניו שירה כדי שישמע תפלתו (ספרי). סמך ה' אלהיכם (שם)
 לואתחנן, לומר שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח) (סנהדרין כב א):

איכה פרק ג
 (ו) בְּמַחְשָׁבִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם : ...
 (מח) פִּלְגֵי מַיִם תִּרְדַּע עֵינַי עַל שְׁבַר בֵּית עַמִּי :

שם משמואל לפרשת ואתחנן [שנה תרע"ג]
 ברשיי אעפ"י שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום
 אלא מתנת חנם, עכ"ל. ויש להבין הלא ידוע שכל מה שהאדם צדיק ביותר ויודע את גדלות
 השי"ת הוא יודע ביותר שעדיין לא עשה מאומה לעומת חיובו נגד גדלות השי"ת, וכידוע
 ממעשה דרב סעדי גאון שעשה תשובה בכל יום על קוצר עבודה דאומול, באשר השיג בכל
 יום חדשות בגדלות השי"ת, ובמדרש (פרשה זו) מכאן אתה למד שאין לבריי כלום אצל
 בוראו, וא"כ היתכן לומר שיש לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אדרבה בעיניהם נדמה
 שעדיין לא עשו מאומה. וכ"ק זקיני האדמו"ר הגדול זצלה"ה מקאצק הגיד שהפירוש
 במעשים טובים שעתידין לעשות, עכ"ד. ואינו מובן שמקרא מלא הוא (משלי כ"ז א') אל
 תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום, ובב"ר (פי ע"ג סי' ט') תפסו על יעקב אבינו ע"ה
 שאמר וענתה בי צדקתי ביום מחר ממקרא זה, עיין שם:

*Talmidim and talmidot of Yeshivat Hamivtar, Michlelet Bruria (Lindenbaum),
 ATID, WebYeshiva.org and Friends are invited to a reunion and dessert reception
 Honoring the 50th anniversary of the Aliyah leAretz of
Rabbi Chaim & Miriam Brovender*

Sunday, August 30, 2015 / אור לט"ז באלול תשע"ה
 Dan Panorama Hotel, 39 Keren HaYesod, Jerusalem

7:00 pm Reception

8:00 pm Round-Table Discussion

***Rabbi Brovender and Students in Conversation:
 Trends in Jewish Life and Learning – 50 Years and Beyond***

Recommended donation NIS 100/person

RSVP 02.567.1719 x 0 or office@WebYeshiva.org

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
 Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.